

Entre Karl Marx i John Kennedy

JOAN JOSEP ISERN

NARRATIVA

Maruja Torres, *Mentre vivim*.
Traducció de Jaume
Aubareda. Premi Planeta
2000. Columna.
Barcelona, 2001.

Una escriptora de gran èxit que afronta la crisi dels cinquanta (Regina), una jove de vint anys que la venera i que aspira a ser escriptora (Judit) i una dona morta vint anys abans, també del ram de la lletra tot i que la seva fama va ser molt menor (Teresa), conformen els vèrtexs del triangle femení al voltant dels quals gira la trama de *Mentre vivim*, la novel·la de Maruja Torres (Barcelona, 1943) guanyadora del premi Planeta 2000, que per primera vegada en les 49 edicions del concurs ha estat traduïda al català.

Després d'un parell d'incurcions en la narrativa sarcàstica –*Oh, es ell!* (1986) i *Ceguera de amor* (1991)– i, més cap aquí, amb una recomanable novel·la propera a l'autobiografia –*Un calor tan cercano* (1997)– Maruja Torres ens ofereix a *Mentre vivim* una reflexió sobre la literatura i sobre el fracàs. Estem, doncs, davant d'un llibre que no amaga les seves pretensions morals. Un plantejament de sortida no gaire habitual en els temps que corren, per cert.

TRES DONES EN DANSA

Per primera vegada en la seva vida professional l'escriptora Regina Dalmau es troba en un període de sequera creativa. Els seus llibres tenen un gran èxit i la seva economia està assegurada però, malgrat tot, ella se sent cada cop més buida. Quan, per un atzar, coneix Judit, una admiradora incondicional de la seva obra i de la seva persona, Regina pren consciència del seu allunyament de la joventut. Per això decideix contractar la noia com a secretària a fi de poder observar-la de prop i crear-ne un personatge per a una futura novel·la de la mateixa manera que un entomòleg analitza una peça que acaba de capturar.

Judit és una noia difícil i inadaptada. Els seus trajectes de casa seva al pis de Regina amb l'autobús 73 entre la plaça de Karl Marx, a Nou Barris, i la plaça de John Kennedy, prop de la Bonanova, són el símbol del seu desclassament, de l'odi a l'ambient humil en què ha crescut. Ambiciosa, calculadora, freda i amb pocs escrúpols Judit descobreix, en apropar-se a Regina, unes quantes esclertes que li serviran per sortir de la mediocritat.

I al fons de tot, Teresa... La dona que va ensenyar a Regina, quan encara no havia fet el seu debut, que cal plantar cara a la vida, que la literatura no és cap refugi escapista sinó que neix directament de la passió, del foc que sorgeix del xoc amb la realitat quan no ens agrada i lluitem per canviar-la. Que el millor èxit és la integritat, estar en pau amb un mateix.

L'esquema, doncs, no enganya a ningú. Tenim tres personatges representatius de tres generacions de dones molt diferents, tenim una línia comuna de reflexió: les relacions entre el creador i la seva obra, tenim també una cadena invisible que les uneix a través del que han rebut (Regina i Judit) i del que són capaces de donar (Teresa i Regina) i tenim un parell de recursos narratius pensats per fer avançar la història: una misteriosa habitació a casa de l'escriptora tancada amb pany i clau, i l'anunci de l'arribada d'Àlex, el fill de 19 anys d'un amant de Regina.

ELS PERSONATGES ABSENTS

Amb tots aquests ingredients Maruja Torres confecciona la recepta de *Mentre vivim*. Uns ingredients prometedors que permeten que el resultat final

sigui un plat de correcta factura però que no entusiasma.

¿Què és, doncs, el que fa que en el paladar del lector resti la sensació de cosa inacabada, de cosa que no acaba de funcionar? ¿Fallen els personatges, potser? En aquest llibre passa una cosa molt curiosa i sens dubte simptomàtica: creix notablement quan el protagonisme l'assoleixen els personatges absents. Em refereixo, més concretament, a la part central consagrada a la figura de Teresa. Una figura que ens és donada a través de les cartes que ha deixat escrites, en les quals, al meu parer, se'ns revela la història més potent que acullen les pàgines de *Mentre vivim*, el descobriment de l'amor secret entre Teresa i el pare de Regina.

Al costat de la força d'aquestes pàgines empallideixen aspectes aparentment importants com el paper d'Àlex –un personatge que esdevé quasi innecessari–, l'habitació secreta –que acaba sent un misteri sense suc ni bruc– o l'epíleg romà en què l'autora aposta per un *happy end* com a mínim discutible.

Novel·la sobre l'honestedat, *Mentre vivim* és, coherentment, una novel·la honesta que malgrat l'apassionament dels seus

ALBERT OLIVE / EFE

Maruja Torres, guanyadora de l'últim premi Planeta

personatges no acaba de trencar el glaç amb el lector potser perquè en la construcció de Judit i de Regina hi ha una dosi massa elevada de tòpics. Vull dir que tot i els grans conflictes que torben la vida d'aquestes dues dones a nosaltres ens queda la nostàlgia d'una escalfor que no trobem per enlloc.

Potser un exemple aclarirà millor el que vull dir: quan el Pijoaparte de Juan Marsé aga-

fava la seva moto i baixava a tota pastilla la carretera del Carmel ens sentíem materialment arrossegats per la inèrcia de cada revolt, ens menjàvem l'asfalt a la recerca de la ciutat que esperava silent als peus de la muntanya. Res d'això ens passa quan Judit fa el seu trajecte amb el bus 73 entre la plaça de Karl Marx i la de John Kennedy. I no és un problema de velocitats dels vehicles...

Lloar espais de llibertat i de memòria

ANTONI CLAPÉS

POESIA

Ester Xargay, *Darrere les tanques*. El Tall Editorial.
Palma, 2000.

Darrere les tanques, el primer llibre d'Ester Xargay (Sant Feliu de Guíxols, 1960), arriba després que l'escriptora hagi anat lliurant durant anys part de la seva producció poètica en edicions independents, de poca difusió. Això fa que l'aparició d'aquest volum que aplega algunes d'aquestes edicions pugui ser contemplada com un veritable esdeveniment.

Per què rere les tanques? Què s'hi amaga, al seu *darrere*? Són tanques o són barricades? És el combat per una poesia que se situa en els límits i que hi vol romandre? O potser aquests poemes només poden viure i veure a l'empara de revoltes pretèrites perquè el camp obert d'avui no tindria un racó on allotjar-les?

Seria difícil contestar aquestes preguntes si es vol fer des de la cartesiana visió del crític que, abans que res, pretén classificar, passar en net i enllestir una feina compilatòria. Però, si allò que el lector desitja és entrar en el joc que Xargay li proposa –i de ben segur que la vessant lúdica (i humorística) és una de les més destacades del llibre!–, convé que ho faci sense el prejudici de tractar d'entendre res, perquè no hi ha res a entendre: potser el que s'ha pretès és que el lector jugui amb els poemes i els retorni a l'autora convenientment anotats (capgirats?, trasbalsats?) per reescriure un nou llibre, potser davant les tanques –o amb les tanques ja definitivament enderrocades.

No seguir cap norma, cap principi, cap doctrina –ni aquest mateix pressupòsit–. Deixar-se endur pel suau pendent que se li proposa al lector, en aquesta quarantena de poemes; en aquesta quarantena d'aplects de jocs i xocs que són cada poema, farcits de contra-*calembours*, de desplaçaments semàntics, d'eufonis-

JOSEP LOSADA / ARXIU

Ester Xargay

mes, d'esquitxos populars (teinyits de salar ganxó, de prosa ponentina, de caló), de barroquisme mestís, de complicitat amb Artaud, Blake, Rimbaud, Cirlot, Brossa, Duchamp, Bréton. I, com ja s'ha dit, d'humor: d'un humor, però, roent i negre a la vegada.

Ester Xargay, transformada ja en Annalívia Sélavy, teixeix i desteixeix una poètica de l'antiprovocació provocadora. Els seus poemes mostren, un cop més, la veritable polisèmia de l'escriptura poètica quan a

aquesta se li han estreat les vetes de la cotilla. La construcció de *Darrere les tanques* sembla obeir unes vegades –o simultàniament– al model *Cadavre exquis*, d'altres al *Cut&paste* (del qual W. Burroughs va ser pioner, abans dels processadors de textos), o, simplement, a la pura associació/dissociació d'imatges. (Cal no oblidar que Xargay està dedicant grans esforços per allargar el registre de la seva poesia vers el terreny de nous llenguatges –més enllà dels jocs fonètics i de les combinacions textuales, gràfiques i acústiques–, com ara la video-poesia, on ha excel·lit com una de les abanderades.)

Per un atzar editorial, el lector trobarà en aquest llibre dues joies literàries en forma de pròleg, degudes a l'enginy d'Annie Bats –segurament l'escriptora secreta de més envergadura que amaga el país–. I és que el primer, el (pre)text del pròleg vela tota una poètica –i tan mancats com n'estem, de textos així!–, mentre que el segon, pura reducció del primer, vindria a ser com una pràctica de la teoria abans esbossada: trenta-dues *destankes* per a Ester.